

*Kovács Judit, Ph.D.
Szeged, Állam-és jogtudományi kar*

A TANÚK ÉS AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁST SEGÍTŐK VÉDELME MAGYARORSZÁGON

1. Bevezetés

A tanúvédelem problémája Európa-szerte szorosan összefügg a bűnözés struktúrájának átalakulásával: a bűncselekmények számának növekedésével, az elkövetési módszerek agresszívabbá válásával, a bűnözés nemzetközi szintűvé válásával és a szervezett bűnelkövetés elterjedésével. A szervezett keretek között folytatott bűnözés egyik jellemző vonása az, hogy a „lebukás” megakadályozása végett a bizonyítást igyekeznek ellehetetleníteni, s ennek érdekében nem kímélik az ellenük tanúskodókat sem: megfenyegetik a védtelen tanúkat és sértetteket is.

Így a tanúknak manapság már nem csupán az idézéssel járó kellemetlenségektől (az idővesztéstől, a meg nem jelenéssel járó kényszerintézkedésektől) tarthatnak, hanem attól is félhetnek, hogy vallomásuk rájuk vagy hozzátartozóikra nézve súlyos következményekkel járhat.

A szervezett bűnözéssel foglalkozó szakemberek ugyanakkor felismerték azt is, hogy a jól szervezett alvilági csoportok leleplezése és tevékenységük bizonyítása csak olyan személyek segítségével lehetséges, akik személyesen ismerik a vezetőket, és a szervezeten belüli hierarchiában is otthonosan mozognak, esetleg az elkövetett bűncselekményeknek is részesei voltak. Ennek két módja képzelhető el: az illető személy tagja a bűnbandának, avagy ezt csak eljártssza (fedett nyomozó, informátor, bizalmi, illetve a rendőrséggel titkon együttműködő más személy).

Egy bűnszervezet tagjai között vannak olyanok, akik felhagynának korábbi életmódjukkal, de félnek részint az igazságszolgáltatás szigorától, részint társaik bosszújától: ha megszegik a hallgatás örökérvényű törvényét, a megtorlás rájuk és családjukra is kiterjed.

Az együttműködni kész, ám komoly veszélyben lévő személyek mára bizalmatlanná váltak a „hagyományos”, pusztán az érintettek figyelemmel kísérésére, rendőri őrizetére koncentráló védelmi rendszerrel szemben. Ezért inkább felvállalják a hamis tanúzás, esetleg a hamis vád következményeit¹, vagy éppen vonakodnak a vallomás megtételétől², mintsem - a büntetőeljárásban betöltött szerepük folytán - kitennék magukat a bűnszervezetek retorzióinak.

A tanúk, a sértettek, illetve a bűnszervezetben résztvevő, s együttműködni kívánó személyek eljárásban való közreműködési készségének csökkenése végső soron a bűnüldözés hatékonyságát és a büntetőeljárás sikerét veszélyezteti.

A titkos nyomozás keretében alkalmazott informátorok sem pusztán az egyes bűncselekményekről, de a bűnöző szervezet struktúrájáról, hierarchiájáról, belső életéről is hiteles felvilágosítást képesek adni az igazságszolgáltatás szervei számára. Kiletük felfedése esetén veszélybe kerülhetnek, ezért őket is kellő védelemben kell részesíteni a büntetőeljárás előtt, alatt és esetleg utána is.

Az alábbiakban a tanúk és a büntető igazságszolgáltatást segítők védelmére vonatkozó magyar szabályozás vázát mutatom be. Mindenekelőtt azonban tisztázni kell azt, hogy a védelemnek alapvetően két módja lehetséges: a jogi és a nem jogi védelem. A jogi védelmen belül is két változat, büntető anyagi és eljárási jogi jellegű különböztethető meg. A nem jogi védelem pedig más szóval a tanúk fizikai védelmét jelenti.

---

¹ Az angolszász büntetőeljárásban amennyiben a vádlott önkéntesen vallomást kíván tenni, tanúként hallgatják ki, ezért köteles igazat mondani. A kontinentális büntetőeljárásokban a vádlott nem köteles igazat mondani, de a védekezésének korlátja van: mást bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.

² A vallomástétel megtagadása például Magyarországon rendbírság kiszabását vonhatja maga után, annak önkéntes meg nem fizetése esetén pedig végső soron elzárást vonhat maga után. [1998. évi XIX. törvény 93.§, 161. § (5) bek.] Az angolszász jogrendszerekben viszont „a bíróság megsértésének” (contempt of court) szabályai alkalmazandók ilyen esetekben. A bíróság megsértése önálló bűncselekmény, amely a bíróság rendelkezése vagy határozata elleni engedetlenséget jelenti, szankciója pénzbírság, de akár szabadságelvonással járó büntetés is lehet. In: Büntető eljárásjog, (szerkesztette: Tóth Mihály) Bp. 2003. 268-269. pp.

2. A tanúvédelem jogi eszközei

2.1. A büntető anyagi jogi védelem

Büntető törvénykönyvünk, az 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) eredetileg nem tartalmazott olyan tényállást, ami a tanúskodó személyek számára speciális büntetőjogi védelmet jelenthet, az ilyen norma csupán 2001-ben született meg. A hatósági eljárás akadályozása elnevezésű sui generis tanúvédelmi rendelkezés³ mellett az alábbi rendelkezések szolgálják - közvetve - a kiszolgáltatott helyzetben levő tanúkat.

Nem büntethető az a tanú, aki a hamis tanúzást [Btk. 238. §] olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, ami miatt képtelen az akaratának megfelelő magatartásra. Amennyiben a kényszer vagy a fenyegetés csupán korlátozza őt az akaratának megfelelő magatartás tanúsításában, a büntetés korlátlan enyhítésének van helye.⁴ (Ha a tanú rábírása a tanúvallomás megtételére eredménytelen volt, a tanúhoz felhívást intéző felel hamis tanúzásra rábírás [Btk. 242. § (1) bek.] büntette miatt.)

Több, „*nem speciális*” különös részi tényállás is alkalmazható a tanúkkal szemben kifejtett retorziós cselekmények (bántalmazás, más hátrány okozása, emberi élet kioltása) esetén: az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények közül az aljas indokból elkövetett emberölés, és az aljas indokból elkövetett könnyű és súlyos testi sértés; a szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények köréből pedig a kényszerítés, az aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette, valamint az emberrablás jöhetnek szóba. A hivatali deliktumok közül a kényszervallatás büntette állapítható meg, ha a nyomásgyakorlás hivatalos személytől származik. Ha pedig bosszúból a tanú (vagy hozzátartozója) tulajdonát károsítja az elkövető, a vagyoni elleni bűncselekmények közül ide vonható a rongálás bűncselekménye⁵.

³ A 2001. évi CXXI. törvénnyel iktatták be a bűncselekményt. A Btk. 242/A. §-a szerint: „Aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy bírósági vagy egyéb hatósági eljárásban a törvényes jogait ne gyakorolja, vagy a kötelezettségeit ne teljesítse, a hatósági eljárás akadályozását követi el.” Különbséget tesz a törvény büntetőügyben, illetve polgári, fegyelmi, szabálysértési, választottbírói, avagy egyéb hatósági ügyben elkövetett hatósági eljárás akadályozása között. A büntetőügyben megvalósított büntett esetén pedig súlyosabb büntetési tétellel fenyegeti a Btk. az elkövetőt, ha az ügy életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt folyik.

⁴ Btk. 26.

⁵ Btk. 166. § (2) bek. c) pont, 170. (3) bek.; 174. §, 175. § (3) bek. a) pont, 175/A. §; 227. § „Az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetőleg ne tegyen, erőszakot, fenyegetést, vagy más hasonló módszert alkalmaz, ■[...]” A

Ит емлiтiндi мег, hogy vannak olyan tanúk megfёlemlitёsёre alkalmas cselekmёnyek, melyek тaрсadalomra veszёlyessёge а бiнcselekmёnyekнёл csekёlyebb fokу, ezёrt а szabёlysёrtёsi kиdex szankcionёljа azokat. E kиrbe vonhati а veszёlyes fenyegetёs, illetve а rongёlёs szabёlysёrtёse.⁶

2.2. A tanуvёdelem бiнcteti eljћrёsjogi eszkiizei

A бiнcteti anyagi joggal ellentёtben а бiнcteti eljћrёsjog területёn а tanуvёdelemnek sokkal szёlesebb eszkiizтara ёll а hatiisћgok rendelkezёsёre, ennek kialakulёsa azonban fokozatosan, hћrom lёpcsiiben jiitt lёtre Magyarorszћgon. Az elsi lёpёst jelentette, hogy 1994-ben bevezettёk а *zћrt adatkezelёsi*, ez azonban mёg а tanу nevёnek titkositёsћt nem jelentette.⁷ А szabёlyozћs mћsodik lёpcsiijёben, 1998-ban nagy mёrtёkben bиvult а tanуvёdelem eszkiizтa, kevés mиdositћsti eltekintve az а hatћlyos szabёlyozћsnak is rёsze.⁸ А tanуvёdelem eljћrёsjogi szabёlyozћsћnak harmadik ёllomћsћt а 2002. ёvi I. tиrvёny jelentette, ami bevezette а tanу segitи iгyvёd intёzmёnyёt, tovћbbћ а zћrtcёlу tћvkiizli hћlиzat iгtћn tиrtёnи kћhallgatћst.

A hatћlyos eljћrёsjogi tanуvёdelmi rendelkezёsek iisszefoglalva tehћt az alћbbiak.

Az eljћrёsi tиrvёny elsiкёnt is meghatћrozza а *tanуvёdelem kettiis cёljћt*: egyrёszт а tanу ёletёnek, testi ёpsёgёnek vagy szemёlyes szabёdsћgћnak vёdelmёt kell biztositћni, mћsrёszт pedig azt, hogy а tanу а vallomћstёteli kиtelezettsёgёnek eleget tegyen ёs а vallomћsћt megfёlemlitёs nélkül tegye meg.⁹ А tanу ёlete, testi ёpsёge, vagy szemёlyes szabёdsћga az eljћrёs bћrmely szakaszћban veszёlybe keriilhet, iгy а vёdelem а tanуt megillletheti kћhallgatћsћt megeliizi, а kћhallgatћsa idejћn, illetiileg azt kиveti, ёs. А rendelkezёs nem utal arra, hogy mely tanу kћphat vёdelmet: а vћd vagy а vёdelem tanуja. А vёdendi iрtёkek - ёlet, testi ёpsёg, szemёlyes szabёdsћg - а tanуkёnti kиzremiikiдёs miatt ugyanis bћrmelyik ёrdekeltсёgi kиr oldalћrиl veszёlybe keriilhetnek.

Az 1998. ёvi novellћtиl kezdve Magyarorszћgon megkиlиnбiiztetjiк az un. „egyszeriien” vёdett tanуt ёs а „kиlиnиsen” vёdett tanуt. „*Egyszeriien*” vёdett tanу esetёn tиbbfёle tanуvёdelmi forma kиziil lehet vћlasztћni.

---

kёnyszervallћs tёnyћllћsћba а „ne tegyen” kиtёtelt - amely jelentheti kиkrёт esetben а tanу „elhallgatћsћt” is - szintёn а 2001. ёvi CXXI. tиrvёny iktatta be.; 324. § (1) bek.

⁶ 1999. ёvi LXIX. tиrvёny 151., 157.

⁷ Az 1994. ёvi XCII. tиrvёny 3. §-а iktatta be mёg az eliizi eljћrёsi kиdexiinkbe, az 1973. ёvi I. tиrvёnybe [63. § (5)-(6) bek.].

⁸ Az 1998. ёvi LXXXVIII. tиrvёny mind az 1973. ёvi I. tиrvёnyt (hatћlyban volt 2003. jиnius 30-ig), mind pedig az 1998. ёvi XIX. tиrvёnyt (hatћlyos 2003. jиlius 1-jётi, а tovћbbiakban: Be.) szћmos tanуvёdelmi rendelkezёssel egёszitette ki.

⁹ rёgi Be. 62/A. §, Be. 95.

Először is lehetőség van - kérelemre vagy hivatalból - a tanú személyi adatainak, az 1998. évi módosítás óta pedig - különösen indokolt esetben - a tanú nevének is a zártan történő kezelésére (azaz a teljes anonimitásra). Ez azt jelenti, hogy ezeket az adatokat csak az ügyben eljáró hatóság tekintheti meg. A zárt adatkezelés megszüntetésére csak a tanú beleegyezésével kerülhet sor.¹⁰

Az eljárási törvény a bizonyítási eljárásokkal összefüggésben is lehetővé tesz „egyszerűbb” tanúvédelmi módokat. Így lehetőség van arra, hogy a felismerésre bemutatást úgy végezzék el, hogy a felismerésre bemutatott a tanút ne észlelhesse, illetve ne ismerhesse fel. A szembesítés is mellőzhető a tanú védelme érdekében.¹¹

A bírósági tárgyalás főszabály szerint nyilvánosan folyik. Kivételes esetekben azonban lehetőség van a nyilvánosság kizárására - többek között - a résztvevő személyek és a tanú védelme érdekében is.¹²

Egy másik tárgyalási alapelv, a közvetlenség elve alóli egyik kivételként jelenik meg a tanú írásbeli vallomástételének lehetősége, ami szintén egyszerű módon szolgálhatja a tanúként közreműködők védelmét. A tanúvallomás e speciális módja a szóbeli kihallgatást követően vagy helyette is alkalmazható, az eljárás bármely szakaszában, akár hivatalból, akár kérelemre. A bírósági szakaszban az írásbeli tanúvallomás felolvasással tehető a tárgyalás anyagává. Az írásbeli vallomástétel esetén egyébiránt a tanút ugyanazok a jogok illetik, illetőleg kötelezettségek terhelik, mint a szóbeli vallomástétel során.¹³

Régóta biztosított védelmi eszköz a vádlott eltávolítása a tárgyalóteremből a tanú a kihallgatása idejére. Ezt a tanács elnöke elrendelheti hivatalból, vagy az ügyész, a vádlott, illetve a védő indítványára. (A tanú tehát ezt nem indítványozhatja!)¹⁴ Az eltávolított vádlottal azonban természetesen a tanú vallomását közölni kell.

¹⁰ Ilyen esetben a büntetőeljárás résztvevőinek csak a tanú személyi adatait nem tartalmazó az iratmásolat (Be. 96.§). További szabály, hogy a tárgyalásra idézendő ilyen tanú nevét, illetve adatait nem a vádiratban, hanem külön zárt iratban kell közölni [Be. 219.§ (2) bek.]; illetve hogy a kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján fogatosított bizonyítás felvétele esetén a vádlott, védő és a sértett értesítése mellőzhető, ha megjelenésükkel ével a tanú zártan kezelt adatai nyilvánosságra kerülnének, a felsoroltak értesítése mellőzhető [Be. 304. § (5) bek.]. Ha a tanú személyi adatainak a zárt kezelését elrendelték, a büntetőeljárásban részt vevőknek a tanú személyi adatait tartalmazó iratról csak olyan másolat adható, amely a tanú személyi adatait nem tartalmazza, (vö. 70/A. §)

¹¹ Be. 122. § (5) bek., 124. § (2) bek.

¹² Be. 237. § (3) bek. c) pont.

¹³ Be. 85. § (5)-(6) bek., 296. § (1) bek. d) pont.

¹⁴ Be. 292. § (2) bek.

A tanúk védelmét szolgálja továbbá, hogy - német mintára - a tanúnak lehetősége van *meghatalmazott ügyvéd igénybevétele*re, ha a tanú a jogairól való felvilágosítás céljából ezt szükségesnek tartja.¹⁵

A vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait ellátó *nyomozási bíró* egyik jogköre az előzetes bizonyítás-felvétel, s e körben - ügyészi indítványra - *kihallgatja a 14. életévét be nem töltött tanút*, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná. A kihallgatáson a védelem nem vehet részt; a gyanúsított és a védő a kihallgatásról készült jegyzőkönyvet utólag az ügyésznél tekinthetik meg. A kiskorú tanút ilyenkor a tárgyaláson csak akkor lehet kihallgatni, ha a tárgyalás időpontjában a 14. életévét már betöltötte, és ha különösen indokolt a tárgyaláson való kihallgatása.¹⁶

Az 1998. évi novella bevezette az anonim tanú, illetve a törvény szóhasználatában a *különösen védett tanú* intézményét. Jogpolitikai indoka annak felismerése volt, hogy a szervezett bűnözéssel szemben sokszor csak ilyen bizonyítási eszközök „megszerzésével” lehet fellépni: e tanúk vallomása nélkül az ilyen bűnügyek felderítése, illetve bizonyítása valósággal lehetetlen. A megfélemlített tanúk ugyanakkor - érthetően - nem kívánnak vallomást tenni. Az eljárási kódex ezen a kettősségen igyekszik segíteni a különösen védett tanú jogintézményével. A tanú *különösen védetté nyilváníthatóságának négy együttes feltételét* állapítja meg az eljárási törvény. Az első feltétel az, hogy a tanú vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozzék. Általában kiemelkedő súlyú egy bűnügy, ha a bűncselekmény elkövetésére nemzetközi bűnözéssel összefüggésben kerül sor, § vagy felismerhetőek a szervezett bűnözés ismérvei és az elkövetett cselekmények tárgya a terrorizmussal, zsarolással, prostitúcióval, pedofiliával, pornográfiával, pénzmosással, kábítószer- vagy fegyverkereskedelemmel, illetve az ezekkel összefüggésben elkövetett élet és testi épség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos.¹⁷ A második feltétel, hogy a tanú vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható; a harmadik, hogy a tanú személye, tartózkodási helye, valamint az a körülmény, hogy az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, a terhelt és a védő előtt nem ismert. A negyedik kritérium, hogy a tanú személyének felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.¹⁸

---

¹⁵ Be. 80.§, 85.§ (4) bek.

¹⁶ Be. 207. § (4) bek., 213. § (3) bek., 294.

¹⁷ E meghatározás szerepel az alább Védelmi Programról szóló törvény értelmező rendelkezései között (1.§7. pont).

¹⁸ Be. 97.§

A tanút - különösen védetté nyilvánítását követően - a *nyomozási bíró hallgatja ki* a nyomozati és a bírósági szakaszban egyaránt. A kihallgatást csak az ügyész indítványozhatja, a kihallgatás indítványozását azonban a tanú és az érdekében eljáró ügyvéd az ügyésznél kezdeményezheti.¹⁹ A különösen védett tanú kihallgatásánál a nyomozási bírón, a jegyzőkönyvvezetőn és - ha szükséges - a tolmácson kívül csak az ügyész és a tanú érdekében eljáró ügyvéd lehet jelen. A vádlott védőjének a törvény nem biztosítja a jelenléti jogot. A védelemnek az ebből fakadó hátrányos helyzetét kompenzálja egy ellenőrző mechanizmus: a különösen védett tanú kihallgatása során a nyomozási bírónak fel kell tárnia, és szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével vagy más módon ellenőriznie kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát, és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt érdemlőségét befolyásolhatják.²⁰ A különösen védett tanú vallomásáról szóló *jegyzőkönyv kivonatát a vádlott és a védő megtekintheti, és írásban a különösen védett tanúhoz kérdések* (kivéve az olyat, ami a különösen védett tanú személyének és tartózkodási helyének felfedésére irányul) *feltevését indítványozhatják*. A védelem a tanú *különösen védetté nyilvánításának a megszüntetését is indítványozhatja*, ha a tanút egyértelműen azonosítani tudja.²¹

Amennyiben akár a tárgyalás előkészítése szakaszában, akár a tárgyaláson szükségessé válik a különösen védett tanú kihallgatása - akár azért, mert a vádlott, a védője vagy az ügyész indítványozza kérdés feltevését; akár pedig azért, mert a tanács elnöke szerint vannak a vallomásban még tisztázásra szoruló körülmények -, őt a nyomozási bíró fogja *ismételten kihallgatni*.²²

A különösen védetté nyilvánítás esetén a tanú személye az eljárás során mindvégig rejtve marad, ezért *a tárgyalásra nem idézhető, a tárgyaláson nem hallgatható ki*.²³ Vallomása felolvasással tehető a tárgyalás anyagává²⁴, de 2003. július 1-jétől lehetőség van a különösen védett tanú videokonferencia által történő kihallgatására is.²⁵

A titkos tanú általi bizonyítás megengedett a magyar büntetőeljárásban. A hazai szabályozás hiányossága ugyanakkor, hogy kifejezetten nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy bűnösséget megállapító ítélet nem alapulhat kizárólagosan vagy döntő mértékben a különösen védett tanú által szolgáltatott bizonyítékon.²⁶ Az anonim tanú vallomását (s bizonyító erejét) a konkrét bünte-

¹⁹ Be. 207. § (2) bek. d) pont, 207. § (3) bek., 210. § (1) bek. e) pont.

²⁰ 213. §(2) bek.

²¹ Be. 263. § (3) bek.

²² Be. 268. § (3) bek., 305.§ (3) bek., 207. § (3) bek.

²³ Be. 280. § (2) bek., 294. §.

²⁴ Be. 296. § (1) bek.

²⁵ Be. 244/C. § (5) bek.

²⁶ Alacsonyabb szintű jogi norma, a 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet azonban kimondja azt, hogy amennyiben a nyomozó szerv előterjesztése alapján az ügyész indítványt tesz

tőügyben feltárt összes többi - közvetlen és közvetett -bizonyítékkal együtt, összefüggésben kell értékelnie a bíróságnak a konkrét ügyben.²⁷ E joghézag pótlásával elkerülhető lesz az anonim tanú vallomását is felhasználó büntető-ügyekben, hogy a védelem a strasbourgi bírósághoz forduljon azon az alapon, hogy a magyar bíróság megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményének vonatkozó cikkét (6. cikk 3. d) pont).²⁸

A magyar büntetőeljárás rendszerében az *audiovizuális eszközök segítségével történő kihallgatás* a legújabb tanúvédelmi intézmény, melynek bevezetését nemcsak a tanúvédelem, hanem az áldozatvédelem, valamint az eljárás biztonságos és gyors lefolytatása is indokolta; ugyanakkor annak a nemzetközi jogsegélykérelmek teljesítésében is szerepe lehet. Szabályait részint a büntető-eljárás kódex, részint alacsonyabb szintű jogi norma tartalmazza.

A törvény szóhasználata szerinti *zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás*²⁹ lényege, hogy „a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott személy tartózkodási helye között az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosítja.” A zártcélú távközlő hálózat útján tárgyalás tartására a *tanúnak* - ezen belül az „egyszerűen” és a „különösen” védett tanúnak, a védelmi programban résztvevő tanúnak, a hatósággal együttműködő bünelkövetőnek, és a 14. életévét be nem töltött tanúnak -, illetve *kivételes esetben a vádlottnak* a kihallgatása okán kerülhet sor, hivatalból vagy a jogosultak indítványára. Az ilyen kihallgatásnak kétféle helyszíne lehet: bírósági tárgyalóterem vagy a fogvatartást végrehajtó intézet elkülönített helyisége. Az eseményeket mindkét helyszínen jegyzőkönyvben és egyidejű kép- és hangfelvétellel kell rögzíteni. A tanú (a különösen védett tanú) védelme érdekében elrendelhető a videokonferencia olyan módja is, amikor a tanú *személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait* (például arcvonásait, hangját) *technikai úton „ eltorzítják”*.³⁰

Látható tehát, hogy büntetőeljárásai törvényünk - más európai országok szabályozásához hasonlóan - egész „arzenálját” vonultatja fel a tanúvédelem

---

a tanúként kihallgatandó személy különösen védetté nyilvánítására, akkor sem mellőzhető az egyéb bizonyítási eszközök megszerzése, melynek során különös figyelmet kell fordítani arra, hogy az ne sértse vagy veszélyeztesse a tanú vagy hozzátartozója törvényes érdekeit. [27. § (2) bek.]

²⁷ Magyarországon egy 1998-ban indult büntetőper volt az első, amelyben különösen védett tanúk vallomását is figyelembe véve hozott a bíróság bűnösséget megállapító ítéletet. A három anonim tanú vallomása mellett a terheltek egymásra nézve tett terhelő vallomása, és tárgyi bizonyítékok is alátámasztották a vádlottak bűnösségét aljas indokból elkövetett emberölés, kifizetés és lőfegyverrel visszaélés bűntettében.

²⁸ 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról.

²⁹ Be. 244/A.-D.§.

³⁰ Be. 207. § (5) bek, 213. § (4) bek.; 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet 8. § (1) bek., 9. § (3) bek., 10. § 3) bek.

eszközeinek. Természetesen azt, hogy azok közül mikor melyik kerüljön alkalmazásra, a konkrét büntetőügy összes körülményei és a hatóság mérlegelése határozzák meg.

3. A tanúvédelem nem jogi eszközei

A büntető eljárásjog területén biztosított védelem nem minden esetben elegendő a megfenyegetett helyzetben levő tanúk, együttműködő elkövetők, illetve hozzátartozóik védelmének biztosítására; amellet szükségesnek mutatkozhat a tényleges fizikai védelem, amely rendészeti-igazgatási eszközökkel lehet elérni.

A tanúk fizikai védelmének két szintje alakult ki Magyarországon: a személyi védelem és a programszerű védelem.

3.1. A személyi védelem

A személyi védelem hatálya - a büntetőeljárás kódex szerinti tanúvédelmi eszközökkel szemben - nemcsak a perjogi értelemben vett tanú esetén vehető igénybe, hanem a *büntetőeljárásban résztvevő valamennyi személyre* (terhelt, védő, sértett, egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselői, szakértő, szaktanácsadó, tolmács, hatósági tanú), továbbá a *hatóság tagjára* (nyomozó hatóság nyomozó szervének tagja, ügyész, bíró, bíróságnál, ügyészségnél szolgálatot teljesítő igazságügyi, illetve ügyészségi alkalmazott, büntetés-végrehajtási szervezet tagjai, akinek tevékenysége - a közhatalmi funkció gyakorlása körében - a szerv rendeltetészerű működéséhez tartozik), illetőleg a *felsoroltak valamelyikére tekintettel más személyre*³¹ is kiterjed.

A személyi védelem részletes szabályait nem a büntetőeljárás kódex, hanem a *büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól* szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet (R.) biztosítja. A személyi védelem elrendelhető a büntetőeljárás tartama alatt, illetőleg annak befejezése után is; hivatalból vagy a tanú kérelmére. Csak különösen indokolt esetben kerülhet sor ezen intézkedésre, akkor, ha a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályo-

³¹ Be. 98. § (1) bek., 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet 1. § 1-2. pont, 2. § (1) bek. A „felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy” meghatározás alatt nemcsak a hozzátartozói, hanem például a munkatársi, másfajta függőségi, baráti, bizalmi kapcsolat is értendő.

zása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el, vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el.³² A személyi védelmet általában a rendőrség; egyes esetekben a határőrség, a vám- és pénzügyőrség, a honvédség, illetőleg a büntetés-végrehajtási szervezet megfelelő szerve látja el.³³ A Korm. rendelet szerint a *védelem objektumvédelmi és személybiztosítási jellegű* lehet. E körbe tartozik az érintett személy magánlakásának vagy egyéb tartózkodási helyének védelme; valamint közlekedési útvonalának, illetve a büntetőeljárás és más hatósági cselekményeken való biztonságos részvételének biztosítása. A személyi védelem például rendszeres járőrszolgálattal, technikai eszközzel, folyamatos hírósszeköttes megteremtésével, védőruházat biztosításával, őrszemélyzettel, illetve - ha a személyi védelem más módja eredményre nem vezet - őrszemélyzettel biztosított, a személyi védelem elrendelésére vagy ellátására jogosult rendvédelmi szerv kezelésében lévő helyen látható el. A védelem módját mindig a veszélyhelyzet foka határozza meg; s módzatok közül egyidejűleg több is alkalmazható.³⁴ Az érintett személy jogainak védelmét garantálja egyrészt az rendelkezés, miszerint a védelem elrendeléséhez a *fenyegetett helyzetben lévő személy hozzájárulása* szükséges. Továbbá az érintett javaslatot tehet a személyi védelem *módjára*, s általában *nem alkalmazható* a védelem olyan módja, *amely ellen az érintett tiltakozik*. A személyi védelmet ellátó az érintettet köteles *tájékoztatni* a tett, illetve tervezett intézkedésekről.³⁵ Ugyanakkor - hogy a védelem eredményes lehessen - a védett személy és a védelmet ellátó szerv együttműködése is szükséges, ami az érintettre is ró kötelezettségeket.

Így például *a személyi védelmet ellátó* az érintett biztonságának megóvása érdekében részére *ajánlásokat tehet*: javasolhatja az *érintett életmódjának* (közlekedési útvonalainak, belföldi és külföldi utazásainak, egyéb magánprogramjainak) *megváltoztatását*. *Ezzel* összefüggésben az érintettet és a védelmet ellátó szervet is tájékoztatási kötelezettség terheli. Az ajánlás figyelmen kívül hagyása vagy az ajánlásban foglaltaktól való eltérés következménye lehet a személyi védelem megszüntetése. A személyi védelmet ellátó szerv *folyamatosan értékelnie* kell a védett személy *fenyegetettségének szintjét*, s eredményeként javaslatot tesz a személyi védelem fenntartására vagy megszüntetésére. Emellett a személyi védelem *fenntartásának indokoltságát* az azt elrendelő szerv az elrendeléstől számított 6 hónap elteltével *felülvizsgálja*.³⁶

---

³² R. 7. § (1)-(2) bek.

³³ R. 11. §.

³⁴ ³⁴R.12. §, 13. § (1) bek.

³⁵ R. 6. § (4) bek., 13. (2) bek. , 15.§ (1)-(2) bek.

³⁶ R. 17. § (2)-(3) bek.

A személyi védelmet az azt elrendelő szerv *szüntet(het)i meg*. A személyi védelmet haladéktalanul meg kell szüntetni, ha az elrendelés feltételei már nem állnak fenn, vagy az érintett arról írásban lemond. Megszüntethető az intézkedés, ha a kezdeményező ezt javasolja; a védelemben részesült személy bűncselekményt követ el, vagy a rendeletben írt kötelezettségeit nem teljesíti (a követendő magatartásokra vonatkozó ajánlásoktól eltért, tájékoztatási kötelezettségét nem teljesíti), avagy ha az eljárásjogi kötelezettségeit nem teljesíti (például a tanú nem tesz vallomást vagy a korábbi vallomását visszavonja).³⁷

3.2. A programszerű védelem

A legsúlyosabb fenyegetettségben levő tanúk, a sértettek, és az igazságszolgáltatással együttműködők (a „bűnbánó maffiózók” és a szervezetbe beépült fedett nyomozók, bizalmi személyek), és az ezekkel közeli kapcsolatban álló személyek tekintetében az eddig bemutatott eljárásjogi vagy/ és személyi védelmi formák nem kellően hatékonyak, tekintetükben különleges biztonságot nyújtó, ún. programszerű védelem megalkotása vált szükségessé.

A fizikai védelem e fokozottabb módját a *büntetőeljárársban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról* szóló 2001. évi LXXXV. Törvény (Tvd.) teremtette meg. A *Védelmi Program*: az előbb felsoroltak (tanú, sértett, terhelt, ezen személyek hozzátartozója, az érintettre tekintettel fenyegetett helyzetben lévő más személy) védelmének a személyi védelem keretében nem biztosítható olyan szervezett formája, amelyet a rendőrség - polgári jogi jogviszony keretében - a fenyegetett helyzetben lévő személlyel megkötött megállapodás szerint végez, és amelynek során különleges intézkedések alkalmazása, illetve - az érintett társadalmi beilleszkedésének elősegítése érdekében - mentális, szociális, gazdasági, humán és jogi támogatás nyújtása szükséges.³⁸

A Védelmi Program a büntetőeljárás ideje alatt, illetve annak befejezését követően alkalmazható³⁹, amely egy *megállapodás* megkötésével kezdődik a rendőrség és a fenyegetett helyzetben lévő személy között.⁴⁰ Megállapodás a kiemelkedő súlyú bűncselekménnyel összefüggő büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel köthető, feltéve, ha *a*) olyan vallomást tett vagy kíván tenni, amely kiemelkedő súlyú bűncselekmény lényeges körülményeire, bűnszervezet összetételére, tevékenységére, bűnszervezettel fenntartott kapcsolatára, bűnszervezet által tervezett vagy elkövetett

³⁷ R. 17-18. §§.

³⁸ Tvd. 1. § 1. pont.

³⁹ Tvd. 2. § (1) bek.

⁴⁰ Tvd. 1. § 2. pont.

bűncselekményekre vonatkozik; *b*) a vallomása a tényállás felderítését, bizonyítását, az elkövető kilétének megállapítását és felelősségre vonását jelentősen segítette vagy segítheti, és ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a megállapodás megkötésével a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető, *c*) a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el, és *d*) a fenyegetett helyzetben lévő személy, illetve az érintett védelme a személyi védelem keretében nem biztosítható, ezért különleges óvintézkedések alkalmazása szükséges. Megállapodás továbbá a büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanú, sértett vagy terhelt személyére tekintettel azok hozzátartozójával, továbbá - kivételesen - más személlyel is köthető, ha azt a fenyegetett helyzetben lévő személy vagy az érintett méltányolható helyzete indokolja és a védelem céljával összeegyeztethető. Ún. sürgősségi intézkedés keretében a védelmi intézkedés a megállapodás megkötését megelőzően is elrendelhető.⁴¹

A Védelmi Program előkészítéséért és végrehajtásáért a rendőrségen belül létrehozott *Tanúvédelmi Szolgálat* felelős.⁴²

A Tanúvédelmi Szolgálat az érintett élete, testi épsége, személyi szabadsága elleni bűncselekmény megelőzése érdekében a következő *óvintézkedéseket* alkalmazhatja: - lakóhely, tartózkodási hely megváltoztatásával az érintett biztonságos helyen való elhelyezése (elköltöztetése), illetve a Programba bevont fogva tartottnak az elhelyezéséről szolgáló büntetés-végrehajtási intézetből másik büntetés-végrehajtási intézetbe történő átszállítása;

- személyi védelem igénybevétele;
- nyilvántartásokban adatszárlat elrendelése, illetve a nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresések jelzésének előírása;
- névváltoztatás;
- a személyazonosság megváltoztatása;
- a nemzetközi együttműködésben való részvétel.

A veszélyhelyzet fokát kell mérlegelnie - a védelem kezdeményezésére jogosult véleményét is figyelembe véve - a Szolgálatnak a védelem módjának meghatározásakor. Az óvintézkedések közül egyidejűleg több is alkalmazható, kivéve az olyan mód, amely ellen az érintett tiltakozik.⁴³

---

⁴¹ Tvdt. 2.§ (2) bek., 3., 15. §.

⁴² Tvdt. 9.§.

⁴³ Tvdt. 16. §.

A legegyszerűbb különleges óvintézkedés az *adatzárlat*, amikor is a Szolgálat megkeresésére az adatkezelő szerv⁴⁴ köteles az érintett személyes adatait zárolni és az adatszolgáltatást megtagadni. Az adatzárlatot végrehajtó szervnek biztosítania kell a zárolt adatok biztonságát, illetőleg a zárolt adatokban bekövetkezett változásról haladéktalanul, de legfeljebb 3 napon belül értesíti a Szolgálatot. Ha pedig a személyazonosság megváltoztatását nem rendelték el, az érintett személyi adataira az adatzárlatot haladéktalanul el kell rendelni.⁴⁵

A *névváltoztatás* esetén a magyar állampolgár érintett a névváltoztatásra vonatkozó jogszabály szerint a Szolgálat útján kezdeményezheti a belügyminiszternél családi, illetve utónevének megváltoztatását.⁴⁶

A *személyazonosság megváltoztatása* a fizikai védelmi formák között is „ultima ratio” jelleggel szerepel, ha az érintett biztonsága a felsorolt a)-d) pontokban meghatározott óvintézkedések bevezetésével nem biztosítható. A személyazonosság megváltoztatása esetén a változás a védelem alatt álló valamennyi személyes adatára kiterjedhet; és a megváltoztatott adatokra új közokiratokat állítanak ki. A személyazonosság megváltoztatásával az érintett korábbi „személyisége” megszűnik, ezért az érintettnek legkésőbb a személyazonosság megváltoztatásáig a harmadik személyekkel szemben fennálló, egyszeri jogügylettel teljesíthető kötelezettségét teljesítenie kell, illetve a harmadik személlyel szemben fennálló követeléseit érvényesítenie kell. Az új okiratoknak az érintett rendelkezésére bocsátásával egyidejűleg a Szolgálat intézkedik az eredeti okiratok bevonása érdekében; s ajánlásokat tesz a személyazonosság-változást követő, az érintett biztonságát szolgáló további magatartási, illetve életvezetési szabályokra.⁴⁷

A Tanúvédelmi Szolgálat a *társadalmi beilleszkedés elősegítése* érdekében gondoskodik a védelem alatt álló személy mentális, szociális, gazdasági, humán támogatásáról, illetőleg jogi segítségnyújtás biztosításáról. A Szolgálat által nyújtott ellátások és támogatások biztosításának szabályait a Kormány külön rendeletben állapítja meg.⁴⁸ Fontos, hogy a szociális és gazdasági támogatás nem szolgálhatja az érintett személy vagyoni gyarapodását (korábbi esetleges luxuskörülményeit), hanem csak az ő létfenntartásához, társadalmi beilles-

⁴⁴ Pl. a személyadat és laccím-, a személyi igazolvány, az anyakönyvi, az úti okmány, bünygyi, idegenrendészeti, a gépjárművezetői engedély és gépjármű-, az ingatlan-, a cég-, társadalombiztosítási, adó-, szociális és egészségügyi, katonai nyilvántartásokat kezelő szerv.

⁴⁵ Tvd. 21-22. §§.

⁴⁶ Tvd. 23. §.

⁴⁷ Tvd. H.,24-33. §§.

⁴⁸ 28/2002. (II. 27.) Korm. rendelet a Védelmi Programban résztvevők, valamint reájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról.

zkeдeсehez elengedhetetlenul szuksеges mеrtеkig terjedhet. A munkavеgzеsből, mаs jоvedelemszerzо tevekenysеgből szаrmaзо bevеtelt is figyelembe kell venni a Program аltal nyujtаndо szociаlis еs gazdasаgi tаmogatаs mеrtеkеnek megаllаpitasаnаl.⁴⁹ Hasonlо a tоrvеny felfogаsa a nеmet modellhez. Nеmetorszаgban a vеdelmi programra az jellemzо, hogy az ottani szolgаlatok - az új munkahely, lakhely keresеsеben valо segitsеgadаsukkal - csak az „elsо lоkеst” adjаk meg, s kеsobb az оnаllо еlеtre felkеszitett szemelyeket „magukra hagyjаk” a mindennapi megelhetеsuk tekintetеben, mondvаn hogy a legkisebb kockаzаtot az jelenti az еrintettre, ha a tаrsadalomba visszatalаlt szemely ugyanуgy еl, mint bаrmely mаs szemely. (Ezzel szemben az olaszorszаgi rendszer inkаbb elszigeteli az еrintett szemelyt. Nem igazаn jellemzо az, hogy hеtkoznapi szociаlis kapcsolatai lennеnek, sоt pl. kifejezetten tiltja az ideiglenes vеdelem eseten az еrintett munkavаllalаsаt, így a tanу lеtfenntartаsаrоl teljes egészеben a Program gondoskodik.⁵⁰)

A tоrvеny az оvintezkedесek kozott mоdot ad *nemzetkоzi egyuttmukodesre* (a vеdett tanуk „cserеjere”) is⁵¹: a Szolgаlat nemzetkоzi szerzоdеs vagy kulon tоrvеny⁵² аlаpjan, az azokban foglalt feltetelek szerint egyreszt kezdemenezheti az еrintett szemely kulfoldre koeltzeteteset, ha Magyarorszаgon a vеdelme mаr nem megoldott; mаsrесzt a Program keretеben ellаtja a kulfoldrоl Magyarorszаgra koeltzetett szemely vеdelmеt is (a kulfoldi szemely azonban tovаbbra is a kulfoldi аllam vеdelmi programjаban fog szerepelni). Emellett sургossеgi intezkedес keretеben ideiglenesen is biztosithаtja a kulfoldi еrintett Magyarorszаg területеn valо elhelyezесet, illetve kezdemenezheti az еrintett kulfoldon valо ideiglenes elhelyezесet.

A *Vеdelmi Program megszunik*, ha a vеdelem feltetelei mаr nem аllnak fenn, az еrintett szemely a vеdelemrоl lemond, vagy a Szolgаlat a megаllаpodаst felmondja. (A megаllаpodаs felmondаsаnak vannak koтелеzо esetei, pl. a tanу vagy a terhelt nem tesz vallomаst vagy korаbbi vallomаsаt visszavonja; illetve vannak mеrlegelесen аlаpulо esetei.) A tоrvеny tovаbbа részletes titok- еs аdatvеdelmi rendelkezесeket is tartalmaz.

A Tanуvеdelmi Programban részt vevо terheltnek, sеrtettnek, еs tanуnak az e programban valо részvetele a *buntetoeljarasi jogaikat еs koтелеzettsеgeiket*

---

⁴⁹ Tvdт. 35. §.

⁵⁰ Ezert elgondolkodtаto az a kijelentes, miszerint a pentito az egyetlen аllamilag garantаlt еlеtpаlya. E mondat az 2001. аugusztus 31-en Miskolcon megrendezett „A tanуvеdelem utjai Eurоpаban - elméleti еs gyakorlati szempontok a tanуvеdelemben” című nemzetkоzi kollokviumon, HANS-HEINER KÜHNE, e Trieri Egyetem professzorаnak „A tanуvеdelem szabаlyozаsа Eurоpаban” című elődаsаn hangzott el.

⁵¹ Tvdт. 34. §.

⁵² 2002. еvi LIV. tоrvеny a bunudozо szervek nemzetkоzi egyuttmukodeserоl, 8. § j) pont.

nem érinti. (A programban részt vevő személy idézése, értesítése, az iratok kézbesítése a védelmet ellátó szerv útján történik; az érintett az eredeti személyazonosító adatait közli, de a védelmet ellátó szerv címét jelöli meg lakóhelyeként; a személyes adatait tartalmazó iratokról másolat, illetve az ilyen személyről felvilágosítás csak egyes engedéllyel rendelkezőknek adható; az érintett megjelenésével, közreműködésével felmerült költség nem bünyügyi költség; a tanú és a terhelt megtagadhatja a vallomást az olyan adatra, aminek ismeretében az új identitására lehet következtetni.)⁵³

4. A magyar tanúvédelmi rendszer értékelése

Magyarországon egy évtizede szakítottak azzal az évszázados felfogással, miszerint a tanúnak a büntetőeljárásban szinte kizárólag kötelezettségei vannak, sőt amelyek nem teljesítése esetére szankciókat is kilátásba helyeznek. Az 1990-es évek első felétől a tanúzás állampolgári kötelezettsége mellett kezdték hangsúlyozni azt is, hogy a tanú -vallomástételével összefüggésben - védelemre szorulhat.

Elindult egy szabályozási folyamat, melynek első lépcsőjében a jogi védelem, a másodikban a közvetlen személyi védelem is megjelent. 2002. április 5-étől pedig a legmagasabb biztonságot jelentő programszerű védelemre is törvényes lehetőség nyílt. A veszélyhelyzetben levő tanú ma már nem csupán a büntetőeljárás cselekményeknél élvezheti az általa segített, a büntetőjogi igényét érvényesítő állam oltalmát, hanem e különleges védelem - a büntetőeljárásbeli szerepvállalásával összefüggő veszélyeztetettsége folytán, e veszély mértékéhez igazodva - a magánéletében is megilleti.

Megállapítható az is, hogy a tanúk védelmét szolgáló hazai normarendszer minden elemében összhangban van az Európai Unió Tanácsának a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban alkalmazott tanúvédelemről szóló 1995. november 23-i, és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban az igazságszolgáltatással együttműködő egyénekről szóló 1996. december 20-i állásfoglalásával, illetve az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemben alkalmazott eljárásokról szóló 1997. február 24-i együttes fellépésével; továbbá csaknem teljesen megfelel az Európa Tanács tagországi Miniszteri Bizottságának a tanúk megfélemlítéséről és a védelem jogáról szóló R (97) 13. sz. ajánlásának. A bünyügyi együttműködést szabályozó törvényeink rendelkezései pedig a tanúvédelem további „dimenzióit” nyitják meg.

⁵³ Be. 98/A. §.

A tanúvédelem teljeskörűvé vált szabályozásával továbbá elérhető az is, hogy a tanúkenti közreműködő-készség ismét növekedjék a büntetőeljárások során, ami által a szervezett bűnözés elleni fellépés, s végső soron a büntető igazságszolgáltatás eredményesebb lehet.

*Kovács Judit, Ph.D.
Szeged, Állam-és jogtudományi kar*

Der Schutz von Zeugen und von Helfern der Rechtspflege in Ungarn

Das Problem des Zeugenschutzes ist im engen Zusammenhang mit der Umbildung des Kriminalstrukturs in ganz Europa: die Zahl der Straftaten hat zugenommen, die Tatarten sind aggressiver geworden und die grenzenlose, organisierte Kriminalität hat sich verbreitet. Diese Faktoren haben die Erkennung in den 90er Jahren auch in Ungarn begründet, daß neben die Zunehmung der Effektivität von Strafverfolgung, auch die Personalsicherheit der Zeugen und der Helfer der Rechtspflege (zusammenwirkende Täter, Informanten) garantiert werden muß. Diese Teilnehmer des Strafverfahrens haben sich nicht nur vor den Unannehmlichkeiten der Ladung, sondern auch vor den schweren Folgen der Aussage auf sich und auf seine Angehörigen zu fürchten. Der Einfluß und die Einschüchterung der Zeugen führen zur Abnehmung der Zeugnisbereitschaft, was endlich den Erfolg des Strafverfahrens gefährdet. Im Interesse der Bekämpfung gegen die organisierte Kriminalität erfolgreich zu sein und die Interessen der Strafverfolgung und der Rechtspflege wirksam geltend machen zu können, muß der physische und rechtliche Schutz der Zeugen und der Helfer der Rechtspflege garantiert werden. Die Einführung der Zeugenschutzbestimmungen haben sowohl die Änderungen der heimischen Kriminalität, als auch der EU-Beitritt unserer Heimat begründet: Wir sollten dieses Gebiet betreffenden Normen erarbeiten und somit den EU-Aforderungen entsprechen.

Die Abhandlung stellt die Gestaltung der heimischen Regelung bezüglich der Zeugen und der Rechtspflegehelfer dar.

Das ungarische Strafgesetzbuch schützt den Zeugen vor Retorsionshandlungen der Täter mit speziellen und „nicht speziellen“ Tatbeständen. Unseres

Strafverfahrensgesetz ermöglicht die Anwendung von zahlreichen Zeugenschutzmitteln, sowohl bei „einfach“, als auch „besonder“ geschützten Zeugen (sogenannte anonyme Zeugen). Einige Normen garantieren den physischen Schutz der Zeugen. Es gibt Möglichkeit für unmittelbaren Personalschutz, und für am sichersten programhaftigen Schutz, der ab 05. April 2002. die höchste Sicherheit bedeutet. So können die Zeuge in Gefahr - nicht nur bei der Strafverfahungshandlungen, sondern auch im Privatleben – nach dem Maß des Gefahrs gerichtet – die Obhut des Staats genießen.

Mit der Hilfe des heimischen Zeugenschutzsystems - der mit den europäischen Normen im Zusammenhang ist – ist die Zunehmung der Mitwirkungsbereitschaft von den Zeugen erreichbar, und dadurch kann das Auftreten gegen die organisierte Kriminalität und auch Strafrechtspflege erfolgreicher sein kann.